

PARTICULARITĂȚILE EXERCITĂRII GAJULUI ASUPRA DREPTURILOR DE CREANȚĂ

PARTICULARITIES OF EXERCISING THE RIGHT OF PLEDGE ON CLAIMS

CZU: 347.275:347.440.1:347.735

<https://doi.org/10.59295/spd2025j.59>

Artur TARLAPAN

ORCID: 0009-0002-5734-7251

E-mail: artur.tarlapan1@gmail.com

Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

Summary. *The pledge as an instrument to guarantee the performance of obligations is widely applicable in the national economy, especially in the context of the lending activity practiced by financial institutions. The broad applicability of the pledge is also conditioned by the flexibility of its object, which includes a varied range of not only tangible but also intangible assets, debt rights (claims) not being an exception. Starting from the premise that the pledge of a debt right presents a series of particularities both from the point of view of its legal nature and in relation to the traditional approaches to the matter of the pledge, it is imperative to highlight them, especially with regard to the ways of exercising such a subjective right.*

Keywords: *assignment, non-pecuniary claim, pecuniary claim, pledge, notification.*

INTRODUCERE

După cum este bine cunoscut, obiect al unui gaj pot fi și drepturile de creanță. Afirmatia rezultă implicit din norma generală de la art. 676 alin. (1) din Codul civil [1], conform căreia obiect al gajului poate fi orice bun corporal sau incorporeal. Totodată, Codul civil menționează expres creanțele bănești și alte creanțe contractuale atunci când enumeră la art. 698 alin. (1) drepturile patrimoniale pasibile de grevare cu gaj.

Creanța gajată, nefiind un bun corporal, nu este susceptibilă de posesie, respectiv, exercitarea unui drept de gaj asupra creanței nu se poate realiza prin transmitere benevolă sau silită în posesia creditorului gajist, așa cum în mod tradițional se exercită un drept de gaj.

Ținând cont de aceasta particularitate, Codul civil consacră reguli speciale cu privire la exercitarea gajului asupra unui drept de creanță (art. 751). La prima vedere, normele conținute în art. 751 Cod civil clarifică exhaustiv particularitățile exercitării gajului asupra unui drept de creanță, însă o analiză atentă denotă că aplicarea practică a normelor ridică anumite dificultăți. Pe lângă aceasta, în practica instituțiilor financiare și cea judecătorească pot fi reținute un șir de deficiențe la aplicarea corespunzătoare a normelor în cauză.

MATERIAL ȘI METODĂ

Gajul drepturilor de creanță nu se bucură de atenție în literatura juridică autohtonă. În mare parte, acestei varietăți de gaj i se dedică câteva considerente generale în contextul mai general al gajului asupra drepturilor patrimoniale [2, p. 651-654; 3, p. 893-894]. Cu titlu de excepție poate fi reținută lucrarea autorului Tabuncic Tatiana dedicată în mod special dreptului de gaj, în conținutul căreia caracterele și natura juridică a gajului drepturilor de creanță sunt tratate mai pe larg [4, p.101-107]. Însă aspectele cu privire la modalitățile de exercitare a gajului asupra drepturilor de creanță practic nu sunt elucidate.

În acest context, elaborarea prezentei lucrări s-a bazat prioritar pe analiza bazei normative în domeniu, cercetarea sistemică și coroborarea normelor speciale cu privire la procedura de exercitare a dreptului de gaj asupra creanțelor cu alte norme incidente acestei proceduri, precum și pe datele practicii judiciare.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

În situația gajării unui drept de creanță identificăm trei părți participante: creditorul gajist, pentru garantarea satisfacerii creanței căruia se instituie gajul; debitorul gajist, care este creditor față de un terț și care gajează propria creanță față de acest terț pentru garantarea satisfacerii creanței creditorului gajist; și terțul, debitor al creanței gajate.

Gajul unui drept creanță este un gaj mobilier fără deposedare, respectiv, ia naștere cu condiția respectării cerințelor de publicitate – înregistrarea în registrul garanțiilor reale mobiliare (art. 674 alin. (2) din Codul civil). Înregistrarea gajului creanței are efect atât constitutiv, cât și de opozabilitate, inclusiv față de debitorul creanței gajate. Consimțământului acestuia din urmă pentru gajarea creanței nu este necesar, decât în cazurile prevăzute de lege (art. 698 alin.(2) din Codul civil). Nu este necesară nici notificarea debitorului creanței gajate cu privire la gajul acesteia, or opozabilitatea gajului se asigură prin înregistrare în registrul de publicitate. Notificarea ar putea fi efectuată doar ca măsură de informare efectivă a debitorului creanței gajate.

Obiect al gajului unui drept de creanță pot fi creanțe pecuniare și nepecuniare, contractuale sau extracontractuale.

Până în momentul în care devine exigibilă creanța creditorului gajist și acesta inițiază procedura de exercitare dreptului de gaj, debitorul creanței gajate execută propria creanță (cea gajată) conform condițiilor acesteia (art. 698 alin. (6) din Codul civil) în favoarea creditorului său (a debitorului gajist). Doar din momentul avizului de executare din partea creditorului gajist, obiectul creanței gajate „se indisponibilizează” și urmează a fi executat strict conform instrucțiunilor din avizul de executare.

Însă, legiuitorul nu clarifică soarta gajului creanței care este executată de către debitorul acesteia în favoarea creditorului său (a debitorului gajist) anterior avizului de executare din partea creditorului gajist. La prima vedere, odată ce se stinge creanța gajată ca urmare a executării, ar trebui să se stingă și dreptul de gaj ca fiind lipsit de obiect.

Considerăm, totuși, că în asemenea situație are loc subrogarea reală cu titlu particular, în sensul în care creanța gajată stinsă este substituită cu obiectul prestației executate de debitorul creanței gajate. Iar la caz devin aplicabile în mod corespunzător normele de la art. 679 din Codul civil cu privire la substituirea bunurilor corporale gajate.

Conform art. 751 din Codul civil, exercitarea dreptului de gaj asupra creanței se realizează pe calea unui aviz de executare din partea creditorului gajist prin care acesta este în drept:

- să ceară debitorului creanței pecuniare gajate să plătească creditorului gajist suma creanței și să indice informațiile pentru plată;
- să indice debitorului creanței nepecuniare gajate asupra modului de executare și, în cazul în care creditorul gajist cere livrarea bunurilor obiect al creanței, data și locul livrării;
- să notifice despre faptul cesionării creanței gajate și să indice cesionarul.

Din sensul prevederilor citate deducem că, de principiu, creditorul gajist are două opțiuni: fie să încaseze creanța pecuniară sau nepecuniară, fie să notifice cesiunea creanței gajate. Opțiunile identificate le vom analiza separat.

În cazul opțiunii de încasare a creanței gajate, debitorul acesteia va fi ținut să execute prestația datorată nemijlocit către creditorul gajist. Dacă debitorul creanței gajate nu execută prestația în mod benevol, creditorul gajist poate cere executarea silită a prestației prin adresare în instanța de judecată (art. 751 alin. (6) din Codul civil). În acest context apare întrebarea cu privire la natura juridică a acțiunii în sens material a creditorului gajist față de debitorul creanței gajate. Aceasta nu este o acțiune revocatorie (art. 895 din Codul civil), or este îndreptată spre executarea unei prestații, și nu spre constatarea inopozabilității unui act juridic. Aceasta nu este nici acțiune oblică (art. 892 din Codul civil), or pe calea acțiunii oblice prestația subdebitorului intră în patrimoniul debitorului principal și profită tuturor creditorilor acestuia (art. 894 din Codul civil), iar prin acțiunea creditorului gajist prestația debitorului creanței gajate intră nemijlocit în patrimoniul creditorului gajist. Considerăm că la caz suntem în prezența unei acțiuni directe, așa cum aceasta este definită în literatura de specialitate [2, p. 288], ca acțiune ce permite creditorului de a pretinde în nume propriu și pe cont propriu executarea unei prestații de la debitorul debitorului său.

În continuare, dacă creditorul gajist încasează creanța gajată, iar aceasta este una pecuniară, el va îndrepta încasările obținute la stingerea propriei creanțe garantate (art. 751 alin. (4) din Codul civil), iar debitorul gajist se va elibera de obligație în proporția în care s-a realizat incasarea.

Dacă creditorul gajist încasează creanța gajată, iar aceasta este una nepecuniară, cum ar fi în cazul unei obligații de livrare a bunurilor, atunci el le va recepționa cu titlu de gaj. În acest sens, art. 751 alin. (5) dispune că bunurile primite de către creditorul gajist de la debitorul creanței gajate sunt considerate grevate cu gaj și creditorul gajist poate să exercite dreptul de gaj asupra lor în conformitate cu normele generale. Astfel, în situația descrisă, creditorul gajist care a primit bunurile se asimilează creditorului gajist

căruia bunurile corporale gajate i-au fost transmise benevol sau silit în posesie pentru valorificarea gajului (at. 754 și urm. din Codul civil). Totodată, rangul de prioritate a gajului asupra bunurilor primite de creditorul gajist este determinat de momentul apariției gajului asupra dreptului de creanță.

Conform art. 751 alin. (2) din Codul civil, dacă creditorul gajist a optat pentru încasarea creanței gajate, iar termenul de executare a obligației patrimoniale nu a fost determinat și nici nu rezultă din natura acesteia, *debitorul gajist* trebuie să execute obligația în termen de 7 zile de la momentul cererii creditorului gajist, dacă executarea imediată nu rezultă din lege, contract sau natura obligației. Observăm că norma legală operează cu termenul de *debitor gajist*, ceea ce în viziunea noastră este o eroare. Nu debitorul său gajist urmează să execute prestația obiect al creanței gajate, ci debitorul debitorului său gajist. Respectiv, norma urmează a fi interpretată în sensul în care este adresată debitorului creanței gajate. Acesta urmează să execute prestația obiect al creanței gajate în termen de 7 zile de la momentul cererii creditorului gajist, desigur dacă un alt termen nu rezultă din actul care stă la baza creanței gajate sau dacă prestația nu urmează a fi executată imediat.

În cazul opțiunii de notificare a cesiunii creanței gajate, creditorul gajist prin act unilateral dispune cesionarea creanței gajate. În principiu, creditorul gajist poate dispune cesionarea creanței ori în beneficiul său, ori în beneficiul unui terț, odată ce norma legală nu face distincție între aceste două posibilități. La caz devin aplicabile și prevederile legale cu privire la cesiune de creanță (art. 829 din Codul civil).

Notificarea cesiunii către sine însuși este rațională în ipoteza în care scadența creanței gajate este ulterioară momentului exercitării dreptului de gaj asupra acesteia, iar creditorul gajist o va încasa personal în calitate de cesionar la momentul scadenței. Notificarea cesiunii către un terț ar putea avea loc atunci când creditorul ipotecar pe calea cesiunii are intenția de a stinge prin compensare propria obligație față de terțul în cauză.

Apare însă întrebarea cu privire la soarta creanței garantate ca urmare a cesiunii: aceasta se stinge de drept odată ce a operat cesiunea sau, pe lângă operarea cesiunii, este necesară și încasarea efectivă a creanței cesionate?

Pornind de la premisă că, în conformitate cu regulile generale privitoare la cesiunea de creanță, cedentul nu garantează solvabilitatea actuală sau viitoare a debitorului (art. 828 alin. (7) din Codul civil), ci doar existența creanței (art. 828 alin. (2) lit. a) din Codul civil), suntem de părerea că încasarea efectivă a creanței cesionate nu este o condiție a stingerii creanței garantate. Din momentul operării cesiunii creanței gajate, creanța garantată se stinge în proporția cesiunii realizate.

Consimțământul debitorului creanței gajate nu este necesar pentru operarea cesiunii. Din momentul recepționării avizului de executare din partea creditorului gajist, acesta urmează să execute prestația datorată cesionarului. În caz de litigii, instanța judecătorească poate constata faptul operării cesiunii de creanță și impune la executarea silită a prestației.

CONCLUZII

În rezultatul analizei efectuate, putem concluziona că creditorul gajist, titular al gajului unei creanțe pecuniare sau nepecuniare, beneficiază de prerogativa de a valorifica dreptul de gaj pe calea unei acțiuni directe către subdebitor (debitorul debitorului gajist) cu privire la încasarea efectivă a creanței. Debitorul gajist și debitorul creanței gajate nicidecum nu pot fi catalogați ca debitori solidari, așa cum se întâmplă în practică, atunci când de către creditor se formulează acțiune de încasare a datoriei în mod solidar de la debitorul creanței garantate și debitorul creanței gajate.

A doua opțiune pusă la dispoziția creditorului gajist este cesiunea creanței gajate prin act unilateral de notificare a cesiunii, fie în beneficiul său, fie în beneficiul unui terț. Notificarea cu privire la cesiune stinge imediat creanța garantată în proporția cesiunii realizate.

REFERINȚE:

1. Codul civil, nr. 1107 din 06 iunie 2002. Republicat în Monitorul Oficial nr. 66-75 din 01 martie 2019.
2. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*. BAIEȘ, Sergiu, MÎȚU, Gheorghe, CAZAC, Octavian, [et al.], coord. BAIEȘ, Sergiu. Chișinău, 2015. 752 p. ISBN 978-9975-53-458-1.
3. *Manualul judecătorului pentru cauze civile*. POALELUNGI, Mihai, FILINCOVA, Svetlana, SÎRCU, Iulia [et al.]; coord. ed.: POALELUNGI, Mihai [et al.]. – Ed. a 2-a. – Chișinău: S. n., 2013 (F.E.-P. “Tipografia Centrală”). – 1200 p. ISBN 978-9975-53-197-9.
4. TABUNCIC, Tatiana. *Gajul ca mijloc de garantare a executării obligațiilor*. Arad: Editura „Concordia”, 2006. 182 p. ISBN 973-7955-81-1.